

СТРУКТУРА ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ріст стурбованості станом лісових екосистем наприкінці ХХ століття знайшов своє відображення у прийнятих на Міжнародній конференції ООН в Ріо-де-Жанейро (1992), Всесвітньому Саміті Землі в Йоганнесбурзі (2002) документах, які встановлюють пріоритети лісової політики. Оцінка практики лісокористування на території України протягом останнього століття в світлі концепції збалансованого розвитку свідчить, що надмірна експлуатація лісових ресурсів, яка здійснювалася в минулому, недостатній контроль за їхнім використанням стали причинами того, що значна частина лісових насаджень не лише втратила сировинний потенціал, а й перестала виконувати екологічні функції. За останні десятиліття відбулося антропогенне переформування лісових екосистем, знизилася їхня природна продуктивність, збіднилося біологічне різноманіття, виснажилися лісоексплуатаційні запаси. Залишаються низькими темпи лісовідновлення і лісорозведення, поглибилася диспропорція між лісоресурсною базою та економічним потенціалом деревообробної, целюлозно-паперової, лісохімічної та іншими галузями економіки, що традиційно є споживачами лісової продукції [3].

Все це зумовлює актуальність пошуку нових підходів до організації лісокористування на еколого-економічних засадах. Оптимізація лісокористування як наукова проблема розглядається в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Однак, незважаючи на накопичений досвід та отримані результати, проблема оптимізації лісокористування в умовах перехідної економіки, зростаючого глобального значення суспільних функцій лісу, заслуговує подальшого вивчення і набуває особливої актуальності.

Метою дослідження є особливості використання лісоресурсного потенціалу Черкаської області. Дослідження проводилися протягом 2017–2018 рр.

Ліси Черкаської області за своїм народногосподарським значенням та місцезнаходженням виконують переважно захисні, кліматорегулюючі, водоохоронні, санітарно-гігієнічні та оздоровчі функції і мають обмежене експлуатаційне значення. Вони відіграють значну роль у розвитку регіональної економіки, покращенні навколишнього природного середовища [2].

Основною діяльністю ДП „Черкаське лісове господарство” є вирощування високопродуктивних деревних насаджень для отримання деревини, однак, їх можна використовувати з іншою метою ще в багатьох галузях. Зокрема, фарбувальні становлять 75% від загальної кількості досліджених порід, олійні – 55%, медоносні – 55%, лікарські – 70%, фітомеліоративні – 80%, декоративні – 95%, кормові – 65%. Отже, найбільшу частку лісів Черкаського лісового господарства займають декоративні та фітомеліоративні породи дерев.

Був проведений аналіз цих компонентів на таких породах дерев як дуб звичайний, сосна звичайна та клен гостролистий, що зростають на території Черкаського лісового господарства, та порід дерев, які є цінними та майже не культивуються – горіх чорний, вільха чорна та бук лісовий. Результати подані в таблиці 1.

Таблиця 1

Структура використання лісових насаджень

Порода дерева	Бонітет	Практичне використання	Деревна продуктивність	Екологічна продуктивність
Горіх чорний	Іс	Фарбувальна, олійна, лікарська, декоративна та харчова порода	Деревина шоколадно-коричнева, щільна, тверда, міцна, добре обробляється і полірується. Відноситься до найбільш цінних порід червоного дерева.	Потужні фільтри, що очищають повітря від пилу, кіптяви, хімічних та інших речовин — відходів

Порода дерева	Бонітет	Практичне використання	Деревна продуктивність	Екологічна продуктивність
			Використовується для виготовлення дорогих сортів меблів, довговічність дерева 400 р	виробництва, а також вихлопних газів
Вільха чорна	Ia	Фарбувальна, медоносна, лікарська, фіто меліоративна, декоративна та кормова порода	Дає цінну деревину, дуже стійку проти гниття у воді. Деревина однорідної будови, легка, м'яка, малопружна, легко колеться, міцна в землі і воді, на повітрі легка дуже всихає, гарно фарбується, використовується для імітації горіха, червоного і чорного дерева	Виконує ґрунтозахисні та меліоративні функції
Бук лісовий	Ib	Лікарська, фіто меліоративна, декоративна, кормова та харчова порода	Деревина тверда, добре полірується, водостійка	Має ґрунтозахисне та протилавінне значення
Дуб звичайний	Ib	Фарбувальна, медоносна, лікарська, фіто меліоративна, декоративна та кормова порода	Має високоякісну деревину красивого забарвлення і текстури. Вона щільна, важка, міцна, пружна, надзвичайно міцна на повітрі, у землі і під водою, помірно розтріскується і жолобиться, легко колеться, стійка проти загнивання і домового гриба	Широко використовується у полезахисному лісорозведенні
Сосна звичайна	Ia	Фарбувальна, олійна, лікарська, фітомеліоративна та декоративна порода	Деревина легка, м'яка, трохи блищить, малосучкувата, добре розколюється, легко обробляється, смолиста, стійка проти гниття, проте швидко втрачає природний колір, буріє і часом уражується синявою	Має важливе лісомеліоративне значення
Клен гостролистий	I	Фарбувальна, медоносна, фіто меліоративна, декоративна та кормова порода	Деревина цінна, рожевуватого кольору, стійка, добре обробляється та колеться, при сушінні змінює колір	-

Аналізуючи науково-літературні заходи ведення та оптимізації лісового господарства [1], можна запропонувати наступні шляхи лісокористування в Черкаській області: послідовно проводити оптимізацію використання лісових земель шляхом вирощування високопродуктивних хвойних (модрина європейська (*Larix decidua* L.), ялиця біла (*Abies alba* L.)), твердолистяних (бук лісовий (*Fagus sylvatica* L.), горіх чорний (*Juglans nigra* L.)) і м'яколистяних (вільха чорна (*Alnus glutinosa* L.), тополя тремтяча (*Populus tremula* L.)) швидкоростучих насаджень змішаних за формою і складних за структурою; ширше використовувати досягнення селекційно-генетичної роботи для покращення продуктивності основних видів лісоутворюючих порід (дуб звичайний, ясен звичайний, сосна звичайна та інші) і підвищення їхньої стійкості проти захворювань і пошкоджень; при удосконаленні агротехніки і технології лісовідновлення слід в обов'язковому порядку врахувати конкретні

умови навколишнього середовища (властивості ґрунтів, видовий склад корінних лісостанів тощо); стимулювати природне відновлення лісів та своєчасне і якісне проведення доглядових рубок, проведення реконструкції всіх малоцінних похідних деревостанів; широко практикувати застосування фітомеліорації шляхом включення в лісові культури ягідних кущів, бобових видів рослин (астрагал шерстистоквітковий (*Astragalus dasyanthus*), лядвинець рогатий (*Lotus corniculatus*) та інших ґрунтопокращуючих рослин, з метою оптимізації навколишнього середовища для приманювання тварин, птахів і комах; посилення просвітницької роботи серед населення, щодо природоохоронних заходів; реалізацію механізму платного використання лісоресурсного потенціалу Черкаської області.

Застосовуючи наведені шляхи оптимізації лісів, лісове господарство зможе отримати еколого-економічну вигоду від використання лісових ресурсів і краще забезпечити розширене відтворення лісу, що призведе до покращення екологічної ситуації території.

Список використаної літератури:

1. Дяченко Я.О. Організація управління лісовим комплексом / Я.О. Дяченко // Економіка України. – 2014. - № 7. – С. 7.
2. Профіль Черкаської області: Аналітично-описова частина до стратегії розвитку Черкаської області, 2014 // http://www.ck-oda.gov.ua/docs/2014/31_10_2014.pdf
3. Хитріна Ю.А. Концептуальні засади стійкого розвитку лісових ресурсів України / Ю.А. Хитріна // Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем: Зб. Наук. праць. – Київ, 2013. – №18 – С. 300–307.

Д. В. Завтура

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ОЦІНКА РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕРСПЕКТИВНОГО МАРШРУТУ У ЛІСОВОМУ МАСИВІ «ХОЛОДНИЙ ЯР»

Холодний Яр – лісовий масив у межах Кам'янського й Чигиринського районів Черкаської області. На площі близько 10000 га тут зосереджено понад 150 історичних, археологічних, культурних та природних об'єктів. На його території протягом багатьох років здійснюється туристична діяльність, яка активізувалася після створення Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» та його філії «Холодний Яр». За даними НІКЗ «Чигирин» з кожним роком кількість відвідувачів постійно збільшується і має тенденцію до подальшого зростання (табл. 1). Це, відповідно, є чинником зменшення рекреаційного потенціалу, збільшення рекреаційного навантаження і ступеня рекреаційної дигресії на популярних маршрутах.

Таблиця 1

Кількість відвідувачів філіалу «Холодний Яр»

Роки	Відвідувачі				Загальна кількість за рік
	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	
2014	371	12 150	10 252	8 707	31 480
2015	823	16 304	10 015	10 410	37 552
2016	1 495	17 188	14 280	8 583	41 546
2017	2 131	16 883	9 527	11 081	39 622

Методика дослідження. Оцінку рекреаційного потенціалу перспективних маршрутів проводили за модифікованою методикою О. В. Єрмакової [1, 253]. Згідно даного підходу, оцінка рекреаційних властивостей лісу проводиться за чотирма напрямками: оцінка естетичних властивостей; рекреаційної стійкості; технологічних властивостей; санітарно-гігієнічних властивостей.

Для оцінки ресурсного потенціалу лісового масиву було обрано маршрут, на якому через кожні 500 м закладали ділянки розміром 100 м × 100 м. Всього було обрано 10 дослідних ділянок, – основних зупинок і проміжних. Маршрут обирали таким чином, щоб включити